

A. Bagočiūnas gimė 1927 m. Utenos aps. Anykščių vls. Smalinos kaime pasiturinčių ūkininkų Adomo Bagočiūno (1892-1961) iš Vyžonų, Utenos r. ir Onos Kučinskaitės-Bagočiūnienės (1888-1939) iš Smalinos k. šeimoje. Iš keturių brolių Antanas buvo jauniausias. 1939 m. mirė motina, todėl sūnūs augo su tėvu ir pamote. 1940 metais užklupo pirma bolševikų okupacija, o po to karas. Jaunesnis Antano brolis Vytautas (g. 1925 m.) prisiminė pirmąją okupaciją, karo metą ir raudonųjų banditų (taip vadinamų, raudonųjų partizanų) siautėjimą. Jis čia nupiešė vaizdelį, kokį karo metais buvo galima aptikti daugelyje Lietuvos vietų. Pirmoje eilėje - arčiau Baltarusijos pasienio: „Kada 1940 m. rusų bolševikai okupavo Lietuvą, man jau buvo 15 metų, todėl gana gerai prisimenu tas dienas. Netoli mūsų už upės gyveno vietiniai rusai, tai jie tuoju prisidėjo prie atėjūnų, ruošėsi į komjaunimą, nors kai kurie vietiniai rusai nesusidėjo su bolševikais. Lašinių kaime gyveno Ribakovai, jų sūnus Griša buvo partizanas ir žuvo garbingai tame pačiame Lašinių k. kautynėse su NKVD kariuomenės garnizonu. <...> Mūsų ūkis buvo stiprus, 40 ha žemės, prie vokiečių nusipirkom karišką šautuvą namų apsaugai, turėjom pistoletą. Vieną naktį atėjo dešimt raudonųjų partizanų. Tėvas kalbėjo gražiuoju su jais, kadangi gerai mokėjo rusiškai. Išeidami pasakė: Ateisim dažniau...“ O mano pamotė tarė: „Daugiau neateikit, mes nenorim, kad jūs pas mus lankytumėtės.“ Toks atsakymas jiems nepatiko. Po dešimties dienų jie vėl atėjo, apsupo namus. Suvarė visus gryčion ir ėmė reikalauti atiduoti ginklą. Mes ėmėme gintis, kad jokio ginklo neturime. Paprašė mane atiduoti pistoletą, bet aš irgi gyniausi, kad neturiu. Tada paėmė mane už parankės, nuvedė į kitą kambarį, pastatė prie sienos, užsidėjo ant šautuvo durklą ir įbedė į pilvą. Aš pasitraukiau į šoną. O jis – duok pistoletą, ir gana. Sakau jam, kad neturiu jokio pistoleto. Tada prie ausies pridėjo šautuvo vamzdį ir šovė. Trūko ausies bugnelis ir aš visai apkurtau. Po to visus suvarė į bulvių duobę, tėvui liepė atvest ir pakinkyt arklių, tėvas, pakinkęs arklių, privažiavo prie gryčios. Na, o tada viską, kiek tik buvo maisto atsargų ant aukšto: mėsa, dešras, skilandžius, lašinius, susikrovė į vežimą, suvarė visus į belangę patalpą, užkalė duris ir pasakė – kol neprašvis, neišeiti. Dažniausiai jie laikėsi apie Inkūnus.“

A. Bagočiūnas-Dūmas

Antanas buvo pora metų jaunesnis už Vytautą. Jis 1934 – 1938 m. mokėsi Anykščių vls. Vertimų pradžios mokykloje, o 1939 – 1945 metais – Anykščių gimnazijoje. Bagočiūnų šeima buvo tarpe tų Lietuvos ūkininkų šeimų, kurių visi nariai įsitraukė į pasipriešinimą okupantams. Vienas Antano brolis Jonas Bagočiūnas (1921 – 1995) buvo laisvės kovotojas, Perkūno būrio ryšininkas, tremtinys, vėliau žemdirbys. Enkavedistų jis buvo suimtas ir priverstinai užverbuotas, tačiau dirbo ne jiems, o partizanams. 1950 m. jį nuteisė 10 metų ir išvežė į Vorkutą. 1967 m. Jonas grįžo į Lietuvą ir gyveno Anykščių rajone. Juozas Bagočiūnas – Užugiris, Perkūno būrio partizanas (1923 – 1946) taip pat buvo laisvės kovotojas. Jis žuvo 1946 m. kovo 24 d. Dūdų pirtyje, Duobulio vienkiemyje, Andrioniškio vls. Trečias brolis Vytautas Bagočiūnas – Sausis (g. 1925 m), kurio pasakojimo ištrauka buvo jau čia pateikta, buvo Perkūno būrio partizanas. Jo istorija taip pat spalvinga. Su jaunesniu broliu Antanu jie kovojo viename būryje. Laikas nuo laiko partizanams reikėdavo nueiti į pirtį, nes priešingu atveju greitai apninka utėlės ir kiti parazitai. Kartą prieš pat šv. Velykas jie užėjo pas vieną žmogų, kuris gyveno Duobulės miško pakraštyje. Jie ketino čia išsimaudyti jo iškūrentoje pirtyje. Ateinančius ginkluotus vyrus, matyt, kažkas pastebėjo ir pranešė okupantams. Pirtyje buvusius vyrus užpuolė sribai. „Mus apsupo ir iš

kulkosvaidžio paleido šūvius tiesiai į pirtį. Supratę, kad neatsilaikysime, ėmėme trauktis,“ – prisiminė Vytautas Bagočiūnas. Nors jį sužeidė į krūtinę, tačiau kartu su broliu Antanu jam pavyko prasmukti iš apsupties. Vytautas pasiekė netoliese buvusį Beržuonos upelį ir išoko į vandenį, o brolis Antanas su Kaziu Dūda (pirties šeimininku) bėgo tiesiai į Ramaškonį pusę. Toje pusėje nebuvo enkavedistų, todėl ir jiems pavyko pasprukti. O Vytautui pasisekė vandeny. Prie jo šoko kareiviai, šis metė granatą ir susimaišė su jais, todėl anie negalėjo šaudyti, nes galėjo nušauti savus. Tokiu būdu trys kovotojai dingo iš persekiotojų akių. Kiti pirtyje apsupti jų kovos draugai tą kartą žuvo. Per susišaudymą sužeidė Dudienę, o pirtis sudegė.

1947 m. V. Bagočiūnas - Sausis nusprendė legalizuotis. Pradžioje jis nutarė pasitarti su broliu Antanu. Šis neprieštaravo Vytauto pasirinkimui. Tačiau ar galima tikėti okupantų pažadais? Apie tai, matyt, jis nesusimąstė. Iki 1951 metų pradžios V. Bagočiūno jie nelietė. Jo įsitikinimu, taip jie elgėsi propagandiniais tikslais, kad tiems, kurie dar kovoja, būtų „teigiamas,“ sektinas pavyzdys. Tačiau partizaninei kovai artėjant

prie pabaigos, Vytautą Bagočiūną okupantų represinės struktūros suėmė, nuteisė ir ištėmė 10-čiai metų į Norilską šiaurės Sibire. Dėl įvairių trukdžių, kuriuos tada naudojo Lietuvos kolaborantinė valdžia beveik visiems tremtiniais, į Tėvynę jis grįžo tik 1976 metais.

Antanas (kairėje) ir Jonas Bagočiūnai

Antano vyresnieji broliai į mišką pasitraukė anksčiau už jį. Vėliau tėvo ūkyje ir jam nebeliko vietos, nes okupantai bei jų talkininkai pradėjo šeimą persekioti. Dėl to Antanas buvo priverstas pasitraukti į mišką. Jis išėjo pas brolius ir tapo Niūronių kaimo mokytojo Jurgio Urbono – Lakštučio (1925 – 1948) suburto Lakštučio būrio partizanu. Pradžioje jie laikėsi Ramuldavos girioje (Šimonių masyvas netoli nuo Inkūnų). Vėliau A. Bagočiūnas tapo Vytauto partizanų apygardos Liūto rinktinės Jovaro kuopos vado pavaduotoju. Jo vyresnysis brolis Vytautas pasakoja: „Mūsų būrio vadas tada buvo Jurgis Urbonas – Lakštutis, o pagrindinė ryšininkė buvo Stasė Višumirskaitė. Ji mums labai daug padėjo, slėpė mus bunkeriuose, užmaskuodavo bunkerių landas, ji draugavo su partizanu Jonu Puodžiūnu. Pamenu, kartą ją čekistai suėmė, labai kankino, mušė šautuvų grūstuvais. Po to

atėjo pas mus visa sukapota, bet besišypsanti ir tarė: „Nebijokit, neišdaviau...“

1947 m. balandžio 20 d. Vytauto ap. vado Vinco Kaulinio – Miškinio įsakymu Nr. 18 A. Bagočiūnas – Dūmas buvo paskirtas šios apygardos Ūkio skyriaus kovotojų maitinimo ir aprūpinimo poskyrio viršininku. 1949 m. rugpjūčio 1 d. laikinai einantis Vytauto ap. vado pareigas Bronius Kalytis – Liutauras pasirašė įsakymą Nr. 28 ir paskyrė A. Bagočiūną Liūto partizanų rinktinės Deimanto rajono vadu. 1949 m. rugpjūčio 2 d. įsakymu Nr. 29 jį apdovanojo Pasižymėjimo lapu. Tuo metu A. Bagočiūnas slapstėsi ir kovojo kartu su Tigro partizanų būriu, kuriam vadovavo Vytautas Magyla – Vairas (1924 – 1950). Vėliau šiam būriui vadovavo Juozas Banys – Šūvis. Tigro būrys veikė Duobulės, Lašinių, Smalinos, Magylų ir Inkūnų kaimų apylinkėse. (Tigro būrio nereikia painioti su Tigro rinktine, kurį veikė Švenčionių ir Utenos apskrityse, P.G. past.).

A. Bagočiūnas (1-as iš deš.)

Nuo 1948 m. vasaros iki 1950 m. vasario mėn. A. Bagočiūnas – Dūmas palaikė ryšius su Anykščių gimnazijoje veikusia pagrindine moksleivių organizacija „Vienybė.“ Kartą ar porą kartų per mėnesį jis sutikdavo su šios organizacijos nariu Povilus Gražiu (1924 – 1960). Vytauto apygardos štabo narys A. Bagočiūnas gimnazistams pagrindininkams pateikdavo temų, prašė juos surinkti informaciją apie okupantų ir jų talkininkų nusikalstamą veiklą. Gimnazistai surinkdavo popieriaus, kalkės bei kitų laikraščių spausdinimui reikalingų medžiagų ir perduodavo jas partizanams. A. Bagočiūnas rašomąja mašinėle išspausdindavo atsišaukimus, perduodavo juos gimnazijos „Vienybės“ organizacijos nariams, o šie išplatindavo Anykščiuose. Siekiant apsaugoti nuo išdavysčių, platindavo tik per patikimus, patikrintus žmones. 5-tojo dešimtmečio pabaigoje šie partizanų spaudiniai buvo vienintelis laisvas žodis Anykščiuose.

A. Bagočiūnas žuvo 1951 m. balandžio 14 d. išduotas MGB užverbuotų agentų. Tą dieną Emilija Stulpinienė A. Bagočiūnas (eina priekyje)

paskutinį kartą pamaitino Dūmo būrio partizanus ir šie nuskubėjo į susitikimą su Petru Janukėnu (MGB ag. „Šposas“) ir Žiliumi (MGB ag. „Briedis“), kurie žadėjo partizanams parūpinti ginklų ir šaudmenų. Susitikimas buvo paskirtas Niūronių kaime, Duobulės miške. Išdavikai į susitikimą atėjo su

cigaretėmis ir degtine, kurie buvo užnuodyti nervus paraližuojančiomis ir migdančiomis medžiagomis. Pasivaišinęs cigarete ir išgėręs stikliuką degtinės, vienas iš kovos draugų – Albertas Pakenis suprato, kuo juos pavaišino. Jis vienintelis sugebėjo pasiekti pamiškėje gyvenusią Mieliauskų šeimos sodybą. Nepriėjęs sodybos nukrito, pasakęs, kad juos apnuodijo Janukėnas su Žiliumi, jis sukniubo prie jo priėjusios Emilijos Mieliauskaitės kojų. Parskubėjusi į namus, E.Mieliauskaitė kartu su jaunesne sesute Onute nutarė gelbėti apnuodytus laisvės kovotojus. Į arklio traukiamą vežimą jos sukrovė leisgyvius vyrus ir nutarė vežti juos į bunkerį. Tačiau nespėjo. Duobulės miške juos pasitiko enkavedistai ir visus sušaudė. Tą dieną Duobulės miške žuvo: Antanas Bagočiūnas – Dūmas (1927-1951), Albertas Pakenis – Jūreivis (1929 -1951), Justinas Puodžiūnas – Šerkšnas (1925 -1951), Vytautas Pačinskas – Audra (1921-1951) ir Povilas Budreika – Debesis. Su kovotojais žuvo ir juos gelbėjusios ryšininkės seserys Emilija (1931-1951) ir Onutė (1933-1951) Mieliauskaitės. Žuvusiųjų palaikus okupantų kolaborantai išniekino ir užkasė bendroje duobėje Anykščių sribų būstinės kieme (J.Biliūno g. Nr. 86. Tikslu užkasimo vieta nenustatyta iki šiol. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo teritorija buvo pažymėta bendru atminimo paminklu su įrašytomis žuvusiųjų pavardėmis. Tikslu A. Bagočiūno ir jo kovos draugų žūties vieta Duobulės miške pažymėta atminimo kryžiumi su įrašais.

Okupantai išdavikams gausiai atsilygino. Jiems buvo išmokėta po 20 000 Judo rublių. Žilius jau miręs, o Janukėnas dar tebegyvena Kaune. Prieš keletą metų Alberto Pakenio sesuo R.Vildzevičienė kreipėsi į teismą kaltindama P.Janukėną laisvės kovotojų nužudymu. Deja, mūsų teismai kol kas dar gina ne laisvės kovotojus, o okupantų talkininkus.

A. Bagočiūno tėvus Adomą ir Oną Bagočiūnus okupantai 1945 metais ištrėmė į Permės (Molotovo) sr. Jusvos rajoną. Į Lietuvą jie abu grįžo 1959 metais.

2004 m. birželio mėn. 1 d. Antanui Bagočiūnui – Dūmui buvo pripažintas kario savanorio statusas. Lietuvos KAM 2004 m. birželio 15 d. įsakymu jam buvo suteiktas vyresniojo puskarininkio laipsnis (po mirties).

Šaltiniai.

1. R.Trimonienė. Antanas Bagočiūnas-Dūmas 1927-05-09 – 1951-04-14, LGGTC medž.
2. D.Krasauskas. Žiaurūs pokario vaizdai nepalieka ir senatvėje. Lrytas.lt, 2011-03-22.
3. L.Danelienė. Neužverstas istorijos lapas. Šilelis-Anykščių krašto laikraštis, 2016-04-18.
4. Laisvės kovotojų prisiminimai. VII d./2 kn., Vilnius, 2010 m.

2017-03-27